

FUGLEMÆRKNINGEN I GRØNLAND OG DENS RESULTATER

Af dr. phil. *Finn Salomonsen*

De fleste er vistnok klar over, at ringmærkningen er et af fugleforskningens vigtigste hjælpemidler. Derimod er der ikke mange, som ved, at det var en dansker, der først satte ringmærkningen i system. For over et halvt hundrede år siden begyndte overlærer H. Chr. C. Mortensen i Viborg at ringmærke stære, storke og enkelte andre fugle. Han forstod at overvinde de mange vanskeligheder, som en pioner altid vil komme ud for, var i besiddelse af en utrættelig energi og havde et stort organisationstalant, således at han med rette overalt i verden anses for grundlæggeren og banebryderen.

Fra Mortensens beskedne begyndelse har ringmærkningen haft en næsten kometagtig udvikling; den er taget i brug i alle kulturlande, og antallet af ringmærkede fugle går nu op i millioner. Teknikken er dog stadig den samme som Mortensens. En aluminiumsring forsynet med et løbenummer og en adresse fæstnes om fuglens ene ben, idet man nærer det håb, at der sendes meddelelse til den pågældende adresse, når fuglen igen påtræffes, f. eks. skydes, fanges eller findes død. Dette håb er ikke blevet beskæmmet; i langt de fleste tilfælde modtager man oplysning om, hvor og hvornår den mærkede fugl er genfundet, ofte ledsaget af fyldige kommentarer om de lokale forhold. Ved hjælp af de modtagne oplysninger bliver man sat i stand til at rekonstruere den pågældende fuglearts trækforhold, ligesom man kan udtale sig om dens levealder, årsagerne til at den er omkommet, m. m. Jo større materiale, der er samlet, desto sikrere er statistikken. Ringmærkningen er derfor indenfor de enkelte lande koordineret under en central ledelse, i reglen en statslig institution, i Danmark Zoologisk Museum i København. Mærkningen foretages som oftest gennem frivillige medarbejdere. Det bør tilføjes, at ringmærkningen for længst er taget i brug indenfor studiet af andre dyregrupper end fuglene og især har givet vigtige resultater indenfor fiskeribiologien.

Ringmærkningen må i reglen baseres på, at der i vedkommende landområde findes et antal fuglekyndige personer, som har interesse for sagen og tid til at deltage i undersøgelserne. I de arktiske egne, der som regel er beboet af spredte, nomadiserende stammer, støder dette på store vanskeligheder. Det eneste sted, hvor der i længere tid har været ringmærket regelmæssigt, har været i Nordrusland (Hvidehavet, Kolahalvøen), men mærkningen har været foretaget af udsendte videnskabsmænd og er iøvrigt, så vidt det kan

skønnes, af beskedent omfang. Ellers har man rundt omkring været henvist til videnskabsmændene på polarekspeditioner, men deres indsats har på dette område været så spredt og tilfældig, at resultaterne praktisk talt har været lig nul.

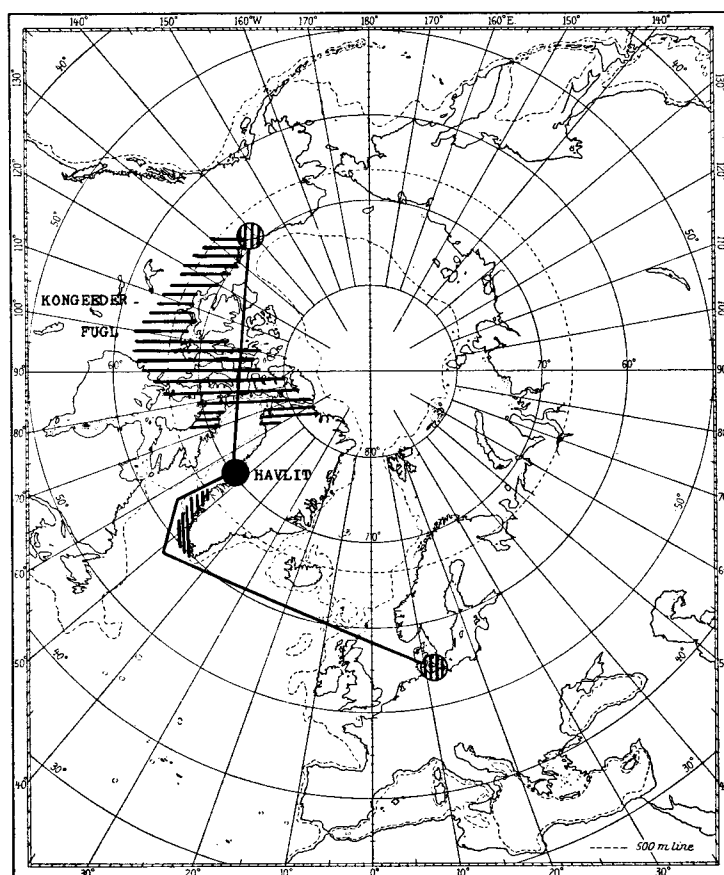
I Grønland ligger sagen anderledes. Her findes en relativ stor befolkning, som er vågen og levende interesseret i den omgivende natur. Den er bofast, knyttet til bopladser, udsteder og kolonier og står i nær og stadig kontakt med de lokale embedsmænd. Som udpræget jægerfolk har befolkningen i reglen et godt kendskab til fuglelivet, ligesom flertallet står på et så oplyst stade, at de uden vanskelighed kan sætte sig ind i de for ringmærkningen nødvendige instruktioner og gøre de foreskrevne notater med fornøden ordenssans. Der syntes derfor at være gode muligheder for at påbegynde en fuglemærkning i Grønland, noget som i det hele taget måtte forekomme at være en fristende opgave, da den kolossale, i nord-sydlig retning forløbende vestgrønlandske kyststrækning afgiver fortrinlige betingelser for at følge fuglenes vandringer for- og efterår.

I 1929 begyndte distriktslæge Alf. Bertelsen fuglemærkning i Vestgrønland. Der mærkedes dog blot ialt ca. 800 fugle, men til trods for, at resultaterne var gode, fortsattes arbejdet ikke, da den travle dr. Bertelsen, der senere blev Grønlands Styrelses medicinalkonsulent, havde mange andre jern i ilden.

Efter verdenskrigen besluttede Zoologisk Museum at foretage en rationel fuglemærkning i Grønland, og et samarbejde kom i stand mellem museet og Grønlands Styrelse. Man brød med hævdvundne principper og gik ad nye veje. Fra styrelsens side blev det betonet, at man ønskede, at den grønlandske befolkning skulle deltage i undersøgelsen i så vid udstrækning som muligt, idet man måtte gå ud fra, at grønlænderne ønskede at være med i udforskningen af deres eget land, når det — som i dette tilfælde — lod sig arrangere. Fuglemærkningen blev da organiseret på den måde, at det tjenstligt pålagdes alle bestyrere af udsteder og kolonisteder at udvælge en pålidelig og fuglekyndig mand, hvem ringmærkningen da betroedes, om han havde interesse derfor. Styrelsen betalte et honorar for hver ringmærket fugl, fra 5 øre for en snespurv stigende til 4 kr. for en havørn; gennemsnittet lå på omkring 30 øre. Der betaltes 1 kr. for hver nedlagt ringmærket fugl, uanset arten, såfremt foden med påsiddende ring indleveredes til handelsbestyreren. Der hævdede sig straks mange advarende røster, som hævdede, at en sådan fremgangsmåde, der var baseret på medarbejdernes ærlighed og pålidelighed, let kunne friste til misbrug. Det var jo, blev der sagt, ingen sag at bortkaste de udleverede ringe og derpå kræve et honorar for et arbejde, der slet ikke var udført. Det er med berettiget stolthed, at man nu, syv år efter undersøgelsens begyndelse, kan dokumentere et loyalt og dygtigt arbejde, uden at der i noget tilfælde har kunnet påvises forsøg på uforsvarlig eller uhæderlig omgang med det betroede ringmærkningsmateriale.

Når Grønlands Styrelse, og senere Grønlandsdepartementet, viste så stor interesse for ringmærkningen og gik ind på at yde relativt store bidrag dertil, skyldtes det, at man gen-

Vandret skravering angiver
 yngleområde for Kongeeder-
 fugl, lodret skravering
 sammes vinterkvarter ved
 Sydvestgrønland.
 De skraverede cirkler viser
 genfangststeder for Havlitter,
 der er blevet mærkede
 omkring Diskobugten

nem denne undersøgelse fik et så fortræffeligt materiale til at dømme om de økonomisk vigtige fuglearters beskydningsforhold, og derved fik et pålideligt grundlag for spørgsmålet om den eventuelle indførelse af fredningsbestemmelser, lokale eller generelle, for visse fuglearter. I så henseende har den stedfindende ringmærkning allerede givet gode resultater. Indtil nu er henvend 20.000 fugle blevet mærket i Grønland, og over 1200 individer er tilbagemeldt, de fleste fra selve Grønland, blot 148 udenfor landets grænser. Praktisk talt alle de fra Grønland tilbagemeldte fugle er blevet nedlagt under jagt eller fangst, noget som på overbevisende måde godtgør fuglejagtens betydning for den grønlandske økonomi.

Hvis man kaster et blik på tallene og betragter de vigtigste fuglearter, så vil man straks med betænkelighed konstatere, at der af skarven (*Phalacrocorax carbo*) nedlægges 34 % af de som unger ringmærkede eksemplarer. Denne fugl overvintrer langs Vestgrønlands sydlige del, hvor den er let at skyde på sine sovepladser. Lægger man til det store antal nedlagte eksemplarer den naturlige afgang, ser beskydningen ud til at være for voldsom.

Skarven er da også stadig gået ned i antal i Grønland, og det synes betimeligt at indføre fredningsbestemmelser.

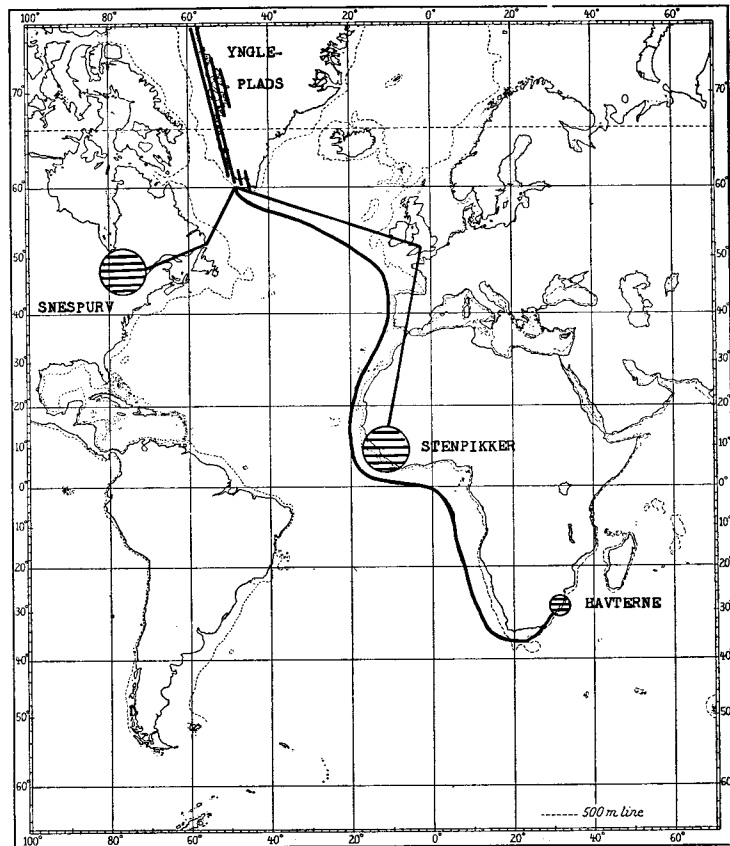
Der findes i Vestgrønland tre almindelige mågearter, som overvintrer i landet, nemlig svartbag (*Larus marinus*), gråmåge (*L. hyperboreus*) og hvidvinget måge (*L. glaucoides*). Af alle tre nedlægges ifølge ringmærkningen 20 %, hvilket ikke kan anses for meget. Anderledes forholder den talrigt optrædende tatterat eller ride (*Rissa tridactyla*) sig. Denne mågeart forlader Grønland om vinteren, der tilbringes på Nordatlanten, især i farvandene udfor Newfoundland. En del krydser dog over til europæiske farvande, ligesom rider fra Nordeuropa også i stor udstrækning træffes langs Grønlands og Amerikas kyster. Desuden yngler riden først som to-årig, hvilket vil sige, at den tilbringer en stor del af sit liv borte fra de grønlandske ynglepladser, hvorfor skydeprocenten ligger helt nede på 5–14, varierende fra sted til sted; gennemsnittet er 7 %. Samtidig nedlægger grønlænderne imidlertid 1 % af de nordrussiske rider, som påvist gennem russiske mærkninger, idet de ved Hvide- og Barentshavet ynglende rider, som nævnt i stort tal søger over Atlanten til Sydgrønland i løbet af efterårsmånederne. På den anden side nedlægger befolkningen på Newfoundland hen ved 1 % af de grønlandske rider, men det kan jo gå lige op med det indhug, som grønlænderne gør i den russiske bestand.

Det er ikke muligt her at gå ind på alle de grønlandske fuglearter, men det skal nævnes, at tejsten (*Cephus grylle*) har en skydeprocent på 18, den lille, velmagende sortgrå ryle (*Calidris maritima*) på 21 og gråanden (*Anas platyrhynchos*) på blot 11.

Hos en enkelt fugleart er beskydningen udenfor Grønlands grænser langt betydeligere end i selve landet. Der tænkes på blisgåsen (*Anser albifrons*). Ringmærkningen afslørede det overraskende forhold, at denne i Vestgrønland ynglende gås overvintrede på de Britiske Øer, hyppigst på Irland. Man troede tidligere, at de grønlandske blisgæs trak til U. S. A., mens de på Irland optrædende flokke stammede fra Sibirien. Det viser sig imidlertid nu, at mens grønlænderne kun nedlægger 4 % af gåsebestanden, skydes der i vinterkvarterne på de Britiske Øer 12 %, uden at det dog derfor kan siges, at der foreligger nogen fare for bestanden.

Hvorledes ligger forholdet nu for de grønlandske så vigtige fuglearter ederfuglen (*Somateria mollissima*) og lomvien eller alken (*Uria lomvia*)? For at tage den sidste først, så viser ringmærkningen, som i stor udstrækning har været drevet på de store fuglebjerger i Jakobshavn, Umanak og Upernavik distriktet, at de myriader af lomvier, som nedlægges om vinteren udfor Sydvestgrønlands kyster, kun udgør ca. 3 % af bestanden. Dertil kommer, at der i farvandene omkring Newfoundland, hvor en stor del af bestanden overvintrer, skydes en lignende procentdel. Beskydningen som sådan udgør således ingen risiko for bestanden, der trues langt mere ved de idelige forstyrrelser på ynglepladserne, ægsamling m. m. En fredningsmæssig regulering på dette punkt ville være på plads.

Fra ynglepladsen i Vestgrønland trækker Snespurven til grænseområdet mellem Canada og U. S. A., Stenpikkeren via England til tropisk Afrika, mens Havterne ikke standser før Sydafrika eller Antarktis. For Havternens vedkommende vises genfangststedet for den i teksten omtalte fugl

Noget lignende gælder også ederfuglen. Ringmærkningen har godtgjort, at beskyddningen kun omfatter ca. 10 % af bestanden. Det er forstyrrelserne på ynglepladsen, som har hidført ederfuglens noksom bekendte tilbagegang, ikke beskyddningen udenfor ynglepladsen. Grønlanderne skelner som regel ikke mellem ederfuglen og dens nære slægtning kongederfuglen (*Somateria spectabilis*), når de taler om ederfuglejagt, og den nævnte procentsats omfatter begge arter. Den grønlandske ringmærkning har dog vist, at de langs Sydvestgrønlands kyster overvintrende kongederfugle for en væsentlig del stammer fra det nordlige Canada, hvor de kun i ringe grad efterstræbes, således at beskyddningen i vinterkvarteret i Sydgrønland utvivlsomt ikke kan anses for stor.

De ovenstående bemærkninger har vist, at man gennem ringmærkningen er i stand til at følge de forskellige fuglearters beskyddning, såvel i som udenfor Grønland, og at man nøje kan følge deres vandringer. Det er derfor fuldt berettiget, at Grønlandsdepartementet støtter fuglemærkningen på samme måde, som man foretager mærkninger af den grønlandske fiskebestand, en undersøgelse der sætter sig lignende mål som fuglemærkningen.

Genmeldingerne ude fra verden af de i Grønland mærkede fugle har givet vigtige op-

lysninger om disse dyrs vandringer og vinterkvarterer. Nogle eksempler derpå er givet ovenfor. Vigtigst er nok konstateringen af, at farvandene omkring Newfoundland udgør det foretrukne vinterkvarter for en række grønlandske havfugle, ikke blot riden og lomvien — hvilket allerede er omtalt — men også mallemuken (*Fulmarus glacialis*), søkongen (*Plotus alle*) og tordalken (*Alca torda*).

Vigtige oplysninger har vi også fået om vandringerne hos de to småfugle snespurven (*Plectrophenax nivalis*) og stenpikkeren (*Oenanthe oenanthe*). Om efteråret følges de sammen mod syd langs Vestgrønland, hvor de almindeligt træffes ved beboede steder, men derpå skilles deres veje. Snespurven drager mod vest, og et stort antal genfangster, der ligger som en række perler på en snor, viser, at de trækker langs Labrador og ind i St. Lawrence Golfen og til de store søer på grænsen til U. S. A. Stenpikkeren vandrer derimod over Atlanterhavet, strejfer Vesteuropa, hvorfra vi har tre genmeldte grønlandske fugle, og sætter så kurs mod syd for at tilbringe vinteren i tropisk Afrika.

Endnu længere bort rejser havternen (*Sterna paradisaea*), der fra sine grønlandske ynglepladser, ligesom stenpikkeren, vandrer mod øst til Europa og derpå mod syd langs Afrikas vestkyst. Den når imidlertid langt videre, helt til Sydafrika, ja, mange går ned til Sydpolarlandene, hvor den i vor vinter fryder sig over en lignende midnatssol, som den har for øje om sommeren i Grønland. Havternen er den videst vandrende fugl af alle. En fra Natal i S. Ø. Afrika genmeldt terne, mærket i Christianshåb distrikt, havde gennemfløjet den uhyre distance på 18.000 km på under tre måneder og sidder inde med verdensrekorden blandt alle ringmærkede fugle.

Ringmærkningen af de grønlandske fugle er således ikke blot et led i undersøgelsen af de økonomisk vigtige fugle, men føjer nye bidrag til forståelsen af fugletrækket i al almindelighed og bliver derved af stor videnskabelig betydning.